

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

התחייבות לממן מפעל של מצוה

תיק ממונות מס' 1415-סט

(מהד' כח תמוז)

נושא הדיון

א' הפעיל קבוצת בחורי ישיבה לשמח חולים במשך כמה שנים, אך בגלל חוסר תקציב הפסיק את הפעילות עד שפגש בב' וסיפר לו על המפעל ששובת בגלל חוסר תקציב. ב', שהיה עוזר של הרב ג', סיפר לו על הדבר, והרב ג' (שאינו לו מוסדות משל עצמו), הסכים לקחת את העול של התקציב של מפעל החסד הזה של א' (כדי שיוכל להציג לעולם שיש לו איזה שהוא מפעל חסד), ואז נפגשו השלושה וסיכמו שא' ימשיך בפעילות כפי שעשה, והרב ג' ועוזרו ב' התחייבו לדאוג לתקציב (גם ב' מאשר את הדברים בבית הדין, אלא שהוא עצמו תובע מהרב ג' "פי כמה", תביעה שלא נידונה בבית הדין). אחר כמה שבועות נתבקש א' לשמח חתן וכלה, ובקש מהרב ג' תקציב לכך, והרב ג' הסכים, ואף הופיע בעצמו לחתונה והצטלם שם, כדי שיהיו לו תמונות להראות כשיאסוף כסף למפעל. היה מדובר שהרב ג' ועוזרו יאספו כסף בחו"ל אך למעשה הנסיעה לא יצאה לפועל (לטענת הרב ג' משום שב' לא הסכים לנסוע אתו, ובלעדיו קשה לו הנסיעה).

טוען א' שאחרי אותה חתונה המשיך במפעל והיו לו הוצאות בס"ה \$600, אותם דרש מהרב ג' כשנפגשו השלושה שוב, והרב ג' אמר לעוזרו ב': "תאמר לו שאני מתחייב לתת לו את ה-\$600 כהלואה אישית שלי" (גירסה זו מאושרת גם ע"י ב'). ובאשר לעתיד אם ימשיך בהשתתפות במפעל, בקש הרב ג' שהות של יומיים עד שיחליט, ואח"כ הודיע לא' שאינו יכול יותר לעמוד בהתחייבותו.

א' תובע מהרב ג' \$600 עבור הפעילות החל מאותה חתונה הנ"ל ועד להודעה של הפסקת ההשתתפות. לטענת א' לא היה נכנס להוצאות הפעילות של המפעל לולי התחייבותו של הרב ג', ובחתונה הנ"ל נכנסה ההתחייבות לכלל מעשה, שאז השתתף הרב ג' בחתונה והצטלם, ובכך החלה מעורבותו במפעל. מה גם שבפגישה השנייה התחייב לשלם לו 600 עבור הפעילות שעשה מאז החתונה עד לפגישה, "כהלואה אישית", כלומר בלי קשר לאסיפת כספים בחו"ל. הרב ג' משיב שאמנם ההתחייבות לא היתה בתנאי מפורש ע"מ שישע לחו"ל לאסוף כספים

למפעל, אך הדברים היו ידועים לשני הצדדים שמטרת כניסתו למפעל היא לצורך אסיפת כספים "כדי שיהיה לו לחתן ילדים", ומכיון שהתנאי לא יצא לפועל - מסיבה שאין לו עוזר שיסע אתו, ובלי עוזר קשה לו לנסוע ולנדוד לבדו - גם ההתחייבות בטלה. מסיבה זו גם משום נדר לדבר מצוה אינו חייב.

הרב ג' בקש שאם יצא חייב בדין יש לפרוס את התשלומים לשקלים בודדים בכל חודש, מכיון שאין לו מנין לפרוע. א' השיב שיש להרב ג' דירות שהוא משכיר, ויש לו מנין לפרוע. יצויין, שהרב ג' שינה את גירסתו תוך כדי מהלך הדיון כמה וכמה פעמים, אך התמונה המתקבלת מהטענות היא כמו שנכתב לעיל.

השאלות לדיון

- א. התחייבות לשלם תמורת הנאה בדבר מצוה והנאה של אסיפת כספים לצרכיו בעתיד על סמך אותה מצוה, בלי קנין נוסף ובלי עדים.
- ב. ההסכם שנעשה בין מפעיל השמחה לבין המתרים, האם דינו כהסכם שותפות.
- ג. ההתחייבות בפעם השניה לשלם \$600 "כהלוואה אישית", האם מחייבת מדין אודיתא.
- ד. הוציא הוצאות על פיו.
- ה. הבטיח ממון לצורך מצוה ואינו עומד בדיבורו.

תשובה

א. בגמ' זכורות יח ז רועה כהן שהפקיד זחלר זעה"ז, ר"ט סזר חקנויי קא מקני ליה זחלירו וניחא ליה דליתעביד מלוה זממוניה וכו', ופירשו זתוס' ואפילו זלח קנין קא קני, דגמר ומשעבד נפשיה. וכתב הרש"ש שם וז"ל: שכן מלינו זכתובות קז ז זעה"א הנאה גמרי ומקני לאהדדי, וזגיטין ריש דף יד זעה"א הנאה גמר ומשעבד נפשיה, וז"ז קו ז זעה"א הנאה גמרי ומקני לאהדדי, ושם קמז ז הואיל ודעתו של אדם קרובה אלל זנו וזרש"ס, וכן זעירוזין פ פלוגתת רז ושמואל ופרש"י ותוס', וז"ק קז ז נעשה כמי שהקנה להן כסות אשתו וזניו, והלא המה לא עשו שום דבר של קנין, ועיי' כתובות קז זתוס' ד"ה חליצא. וזוה א"ש הא דאר"י זנדריס מח זמשנה שהכותב לנשיא אי"ל לזכות. ולכאורה מכל הני ראייה לפסק הרמ"א זשו"ע סי' קלח סעי' ה ודלא כש"ך שם ס"ק י. אצל יש לדחות דכל הני הוויין אומדן דעת דכל העולם, ודמיין להא דמזוהר שם זסי' רא. עכ"ל הרש"ש.

וזגדר הקנין של זעה"א הנאה, עיי' זראשונים לקדושין ז ז זשם ר"ח זעה"א הנאה מהני מדין חליפין,

והרמז"ן סוצר דמהני מדין כסף, והרש"א כתב צדעת הר"ח להגדר הוא דכדי לקיים כוונת המקנה ודעתו אנו רואים הנחתו כאילו יש לה ממש שיתקיים דעתו עליו, עיי' ריטב"א ור"ן קדושין שם, ועיי' שמ"ק ז"מ לג' ז' שם תוס' שאנן דבההיא הנחה גמר ומקני דחשבינן כאילו הקנה לו הכפל בקנין סודר או אגב ארעא. ועיי' ריטב"א ז"מ טז א' וב"ב קו' ז', וחזו"א יו"ד סי' עה אות א' ד"ה ע"ז סג, ועיי' קלוה"ח סי' קל ס"ק ג' צדעת הר"ח, ונחל ילחק סי' מ' אות ט'. ועיי' שיעורי ר' שמואל ז"מ, למו"ר ז"ל, לדף לד א' אות שמו, דבההיא הנחה לא הוי מעשה קנין גמור, עיי"ש וכן מדוייק בתוס' בכורות הג"ל "ואפילו בלא קנין קא קני", וברמז"ן ז"מ נח א', וברש"א ז"מ קו' ז' ד"ה אמר רב, ובהגר"א בשו"ע סי' רט ס"ק לב, וחיי ר"ח הלוי על הרמז"א שכניס פ"ב הי"א). ועיי' קונטרסי שיעורים נדרים סי' כו סוף אות ג' שיש חילוק בין דבההיא הנחה שנאמר לגבי שותפין ששם הוא גדר הנחה בעלמא ולא מהני אלא במקומות מיוחדים דסמכי אהדדי, ונקנה באמירה בעלמא בלא קנין, אבל בהנחת שחוק לפני והנחת מחילת מלוה או הנחת קבלת אדם חשוב דמהניא במכר וקדושין ובכל דיני התורה, שם זה ענין הנחת ממון ממש.

וכתב בחזו"א ז"ק סי' כא אות ה': הנחה שאמרו חכמים, בגיטין יד א' וב"מ טז א' ולד א' וב"ב קעו' ז', היא קנין דאורייתא, מיהו אין לנו בזה אלא מה שנאמר בגמ', בין בקנין הנחה בין קנין של גמירות דעת, שאין אנו בקיאים בהכרעת דברים אלו.

ובההיא הנחה קונה גם דשלז"ל, וכמו שכתב העיטור אות שני שיתוף: אע"ג דאין אדם מקנה דשלז"ל, דבההיא הנחה דקא סמכי להדדי וכו' גמרי ומקנו. וכ"כ במרדכי ז"ק סי' קעו' שם מהר"ם שאין לורך בקנין. ועיי' מהרי"ק שורש כ' שבההיא הנחה קונה גם דבר שאין בו ממש.

עכ"פ הנחה זו דליתעביד מלוה בממוניה, זו היא אחת מן ההנחות המוזכרות בגמ' שהיא במקום קנין. ואם דבההיא הנחה מועיל לקנות דבר שאין בו ממש ודשלז"ל ה"ה בדבר שאין לו קלבה, וע"כ בנידון דידן אע"פ שבהתחייבות הראשונה של הרב ג' לא היה לה קלבה, מ"מ דבההיא הנחה משמש במקום קנין, מה גם שבהתחייבות השניה התחייב סכום קלוז (\$600).

ומה שטוען הרב ג' שהיה ידוע גם לא' שהרב ג' מתכוון לנסוע לחו"ל להתרים כסף למען הענין, וע"כ אע"פ שלא אמרו את ההסכם ציניהם בתנאי מפורש על כך, מ"מ אומדנא היא שלא התחייב אלא בתנאי שיסע לחו"ל לאסוף כסף, ודבר זה לא קרה, וע"כ ההתחייבות בטלה, נראה שקשה לקבוע זאת כאומדנא דמוכח שדינה כתנאי מפורש לעקור דין שותפות. ועיי' להלן בדברי חברי בית הדין שליט"א שכתבו לחלוק בזה.

ב. נראה שההסכם שנעשה בין א' לבין הרב ג' שא' יפעיל את מלוות השמחה לנוקקים, והרב ג' יממן את הכסף הדרוש, ותמורת זאת יליג לעולם את המפעל כמפעל "שלו" ויגייס תרומות על גבו של המפעל לרווחת ביתו, דינה כשותפות, וכבר הובאו לעיל דברי העיטור: אע"ג דאין אדם מקנה דשלז"ל, דבההיא הנחה דקא סמכי להדדי כדאמר באחין שחלקו וכו' ובפסיקתא אמרינן דבההיא הנחה דקא מיחתנו וכו',

הלכך כל תנאה מהני בשיתוף, צין מליאה צין דורון, משום האי טעמא דקא משתתפי אהדדי גמרי ומקנו. ע"כ. מה גס שכבר התחילו בעסק השיתוף מעת שהיו ציחד בשמחת החתונה, ופסק השו"ע ס"י קעו סעי' א' צ"ס י"ט מי שאומר שאף לחזור בהם מהשיתוף אינם יכולים, וצודאי שכל זמן שלא חזרו בהם השיתוף קיים לכו"ע. ועיי' שו"ת הרשב"א ח"צ ס"י פז שהוצא ברמ"א בשו"ע שם שכל מי שבא להשתתף עם חצירו מהני מדין שכירות, לפי שכל אחד ואחד מהם נעשה שכיר אלל חצירו, ואלו המשתתפים הרי הם משכירים עצמם זה לזה להשתדל ולהרויח וכו'. וכן הוא ברמב"ן צ"ב ט א, הוצא בנ"י שם, ובהעיטור הנ"ל שם, ובהגמ"י שלוחין ושותפין פ"ד ה"ב צ"ס הגאונים, ועיי' מחנ"א שותפות ס"י ב.

ע"כ בנידון דידן שהשתתפו צמפעל, חייב הרב ג' לשלם עבור הפעילות שעשה א' עד שחזר בו.

ג. מקורות החיוב של אודיתא נתבארו בפס"ד ירושלים כרך י עמ' רכח: כתב הרמב"ם מכירה פי"א הט"ו ושו"ע ס"י מ סעי' א': המחייב עצמו צממון לאחר בלא תנאי אע"פ שלא היה חייב לו כלום ה"ז חייב, כילד האומר לעדים הוו עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה או שכתב לו בשטר "הריני חייב לך מנה" אע"פ שאין שם עדים וכו', חייב לשלם אע"פ ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אללו כלום שהרי חייב עצמו. וכתב הש"ך ס"ק צ צ"ס הש"ג דאע"פ שכתב בשטר וחתם עליו ומסרו לו אינו מתחייב אל"כ קנו מידו, וכתב הש"ך שכ"ד רש"י. וכתב בקלוה"ח ס"ק א' שדעת המחבר דמהני הוא מדין קנין אודיתא, וזה רק כשאמר בלשון "שאני חייב לפלוני מנה" דהודה שהוא חייב ולכן מתחייב אע"פ ששניהם יודעים שאינו חייב ומשום קנין אודיתא, אבל כשאמר "שאני מתחייב בזה" ליכא לשון הודאה ואינו מתחייב בלא קנין, ועיי' אמרי בינה הלואה ס"י טו שהצי"א ראה לזה משו"ת הר"י מיגאש ס"י קו. ופסק התומים שם ס"ק ג ונתה"מ ס"ק צ דיכול המוחזק לומר קים לי כוותיה.

ובנידון דידן שהרב ג' מודה שהתחייב צפגישה שהיתה אחרי חודש הפעילות שבו תבע א' לשלם לו \$600, ואז כבר ידע שאינו נוסע לחו"ל, ואעפ"כ אמר הרב ג' שמתחייב לשלם את הכסף "כהלואה אישית", הרי לדעת קלוה"ח חייב בזה מדין אודיתא אע"פ שלא עשה קנין.

ד. עיי' פס"ד ירושלים כרך ח עמ' רמא מקורות ההלכה בזה: בשו"ת הרא"ש כלל קד ס"י ו נשאל בדבר ראובן שהלך לאומן וא"ל עשה לי כך וכך הלילה ואקחנו למחר, והוא עשה אותו דבר ולמחר הלך לו וא"ל טול הפעולה שאמרת לי לעשות, שאם לא תטלנו תיפסד, וראובן א"ל כבר לקחתיה מאחר. השיב הרא"ש דחייב המלווה לפרוע לאומן כל הפסדו משום דינא דגרמי, כמו בהלכו חמרין ולא מלאו תבואה ופועלים ומלאו שדה לכה שאמרו צ"מ עו צ שנותן להם שכרם משלם כיון שעל ידו הפסידו מלאכת היום, ואף האומן הפסיד עפ"י דיבורו של המלווה. ונפסק כן להלכה בשו"ע ס"י שלג סעי' ח. וכעיי"ז צממ"ע שם ס"ק מו צ"ס הע"ש אם כתב הסופר שטר ללווה עפ"י הסכמתו של המלווה ואח"כ חזר בו המלווה חייב המלווה להחזיר ללווה שכר הסופר ששילם מדיני דגרמי, ועיי' שו"ת רעק"א ס"י קלד שמדברי הרא"ש הנ"ל יש ראה לסמ"ע. וכ"פ הרמ"א בשו"ע ס"י יד סעי' ה: מי שאמר לחצירו שילכו לדון במקום אחר וא"ל ואני אבוא

אחריו והלך השני ולא הלך אחריו, לריך לשלם לזה שהלך כל יציאותיו. ועיי' נוצי"ת אצהע"ז סי' ל' בעל שהצטיח לתת גט לאשתו והיא באה והוליא נסיעה הלך ושז וחזר בו, חייב לשלם לה הולאותיה דלא גרע מהאומר לחצירו לך ואצוא אחריו ולא בא. וכעיי"ז בחוות יאיר סי' קסה בקובע זמן לחתונה ולא בא שחייב לשלם לו הולאות החתונה, וכתב זישועות ישראל חו"מ שם שחיוצו הוא מדינא דגרמי. ועיי' אמרי צינה דיינים סי' כא שחקר אם החיוצ משום דינא דגרמי או כיון שלא עשה מעשה אינו חייב מדיני דגרמי, וחיוצו הוא משום שהלה הוליא הולאות על פיו. ועיי' פד"ר כרך ג עמ' 30 מהגר"מ אילן זל"ל שזזה נסתפק צביאור הגר"א חו"מ סי' יד ס"ק לא, ועיי' קהילות יעקב צ"מ סו"ס מז שחיוצו הוא מדין ערבות.

ובנידון דידן שא' הפעיל את השמחה בחתונה הנ"ל ואח"כ את יתר הפעולות על פיו של הרב ג' שהצטיח לשלם לו הולאות, חייב הרב ג' לשלם לו מדין גרמי או משום שהוליא הולאות על פיו, ומדין ערבות. ה. פסק הרמ"א צשו"ע סי' רד סעי' יא: אע"פ שצדצרים בלא מעות יכול לחזור בו ואי"ל לקבל עליו מי שפרע, מ"מ ראוי לאדם לעמוד צדיצורו אע"פ שלא עשה שום קנין רק דצרים בעלמא וכל החוזר בו צין לוקח צין מוכר אין רוח חכמים נוחה הימנו וכו', וכל האומר לתת לחצירו מתנה מועטת ולא נתנה לו ה"ז ממחוסרי אמנה. ע"כ. וכתב הח"ח באהבת חסד פרק א אות יא שה"ה הצטיח ממון לצורך מלוא.

וע"כ בנידון דידן, גם לולי ההתחייבות שתקפה כאילו נעשתה צקנין, בגלל ההיא הנאה, וגם לולי השותפות המחייבת שנוצרה צין הצדדים, וגם לולי זאת שחייב מדין גרמי או ערבות על כך שהוליא הולאות על פיו, הרי הרב ג' שהצטיח לא' לתת לו כסף עבור המלוא, ואח"כ חזר בו, הרי הוא מחוסר אמנה (גם בלי זה שהחזק כפרן כשחזר בו כמה פעמים מטענותיו צעת הדיון צצית הדין), ואין רוח חכמים נוחה הימנו (גם לולי דצרי החולפה שדיבר כלפי צית הדין). ועיי' פס"ד ירושלים כרך ב עמ' לח אם חייב לפלותו עד שימחול לו.

אך אם בא להשאל על נדרו, פסק הרמב"ם נדרים פ"ד ה"ז: כשם שנשאלים על נדרי איסור ומתירים אותם כך נשאלים על נדרי הקדש ומתירים אותם, וכן פסק צשו"ע יו"ד סי' שכג וסי' שלא סעי' מח, וסי' רנח סעי' ו לענין נדרי לדיקה, ומקורם בגמ' שצועות כד א ונדריים עה וערכין כג, אלא שכתב הרמב"ם שם פי"ג הכ"ה שצנדרי הקדש מלוא לקיימם ולא ישאל עליהם אלא מדוחק, וכ"כ הש"ך יו"ד סי' רג ס"ק ב לענין נדרי לדיקה (ועיי' אור החיים צמדצר פרק ל פסוק ג שצנדרי הקדש ונדרי שמים שיש בהם לרכי מלוא אמר ככל היוצא מפיו יעשה, שזזה אין בהם תנאי שאחרים יכולים להתירו, אלא הם דצרים שאין להם התרה), ועיי' קריינא דאיגרתא ח"צ סי' קכה להקל באופנים מסויימים. אמנם כשאומר שאדעתא דהכי לא נדר, כתב צאמרי צינה נדרים סי' יח (דף נו ע"א) ה"ז כהקדש צטעות ונשאל עליו אף לכתחילה.

אברהם דוב לויז.

ב

השאלות לדיון

א. התחייבות לממן מפעל חסד, האם דינה כהתחייבות למתנה, והאם מועיל בה אומדנא לבטלה.

ב. הנאת מצוה כשצריך להוציא עליה כסף, האם מועילה במקום קנין.

ג. אודיתא שלא בפני עדים.

א. נראה דטענת ג' דהתחייבותו לא' לממן את מפעלו היתה צתנאי שיסע לחו"ל לאסוף כספים, על אף שלא הותנה הדבר במפורש, מ"מ דברים אלו נאמרו בעת המו"מ, ורוח הדברים היה כן, וידוע היה לא' שזה רוח הדברים, שמטרתו לאסוף כספים בחו"ל וצתוך כך גם ללרכיז האישיים, וצ' (שהיה עוזרו של ג') היה אמור להלטרף לג' בנסיעה לחו"ל וחזר צו) מסר את גירסתו בצית הדין, והסכים שרוח הדברים היה שעל דעת לאסוף כספים בחו"ל התחייב, וא"כ הוה אומדנא שכן היה, שהרי ג' אינו אמיד גדול שיכול להחזיק ולממן את מפעלו של א' מכיסו.

והנה כתב הצעי חיי חלק ראשון (א) חו"מ סי' מא שנחלקו בזה גדולי האחרונים והמהר"ם אלשקאר סי' קיו, ומהרשד"ם חו"מ סי' עד וסי' שלו, ומהר"י אדרבי סי' רסב, ומהר"ם גלאנטי סי' לז, ומהר"א שאן סי' פב, ומהר"ש יונה סי' מ, ס"ל דבאומדנא דמוכח מוליאין ממון, וכתב דהרבה נחלקו וס"ל דאין מוליאין ממון באומדנא, וכל זה להוליא ממון, אבל להחזיק לכו"ע אזלין בתר אומדנא.

ועיי במש"מ זכיה פ"ו ה"א שהביא ממהר"ש יונה דלהחזיק מהני אומדנא אפילו דאיכא דעת אחרת, ותמה המש"מ מצרייתא דפרק המדיר עו ב מחט הנמלא בעוצי הכוסות וכו', ופירוש הצרייתא דכשנפל ספק צין המוכר לטבח מתי נטרפה, אם לאחר שלקחה או קודם שלקחה, אמרינן הממע"ה, וכשמיייתי רחיה נוטל דמיס מן הטבח, והשתא לפי דברי הרב אמאי לא אמרינן אדעתא דהכי לא לקח הטבח. וצ"ע. עיי"ש.

וצניד"ד דהוה טענת ג' להחזיק מהני האומדנא שעל דעת כן נתחייב שיסע לחו"ל, וכיון שלא נתקיים הנסיעה מחמת שצ' לא רצה להלטרף, יכול ג' לומר קיס לי כהאחרונים דלהחזיק מהני אומדנא.

ועוד יש מקום לפוטרו, דנראה דהתחייבותו של ג' לממן את מפעלו של א' לא היה צה מעשה קנין, אך אפילו אם היה שם מעשה קנין הוה בגדר מתנה, שהרי לא קבל שום תמורה עבור התחייבותו, רק אפשרות לאסוף כספים בחו"ל, וכל זמן שלא התחיל באסיפת כספים הוה ההתחייבות בגדר מתנה (עיי מש"כ ידידי האצ"ד שליט"א דהוה שותפות שהתחילה משעה שהשתתף בחתונה, ותימה, שהרי חלקו היה באיסוף כספים ולא לשמח, ובואו לחתונה היה רק כדי להטלם כדי שיהיו לו תמונות שיוכל על ידם לאסוף כספים בחו"ל, וא"כ זה לא מיקרי התחיל בשותפות, ואם היה מתחיל בגיוס הכספים אפשר לומר שהתחיל בשותפות). ועיי ברמ"א סי' רז סעי' ד: וי"א דבמתנה דברים שכלב הויין דברים (הגהות אלפסי פרק

אלמנה ניזונית). ובסמ"ע ס"ק י כתב הטעם דדוקא במכר דקבל מעות אמרינן דמסתמא גמר ומקני אס לא דפירש, משא"כ במתנה דהוא בחינם דאומדן דעת כל דהוא מצטל המעשה, ואמרינן ציה דלא גמר בדעתו ליתנו לו בחינם. ע"כ. ועיי' בכסף הקדשים שם שצמתנה גלוי דעתא מילתא ואפילו דצריס שצלב, ומשמע דאף צמטלטלין כן הוא. ועיי' בערוך השלחן שם ס"ק יב דהוסיף לצאר דזה עלמו הוה אומדנא גדולה דודאי לא גמר בדעתו ליתן בחינם אלא מפני חיזה טובה שיגיע לו עפ"י האומדנא וכיון דנתצטלה צטלה מתנתו, והדבר תלוי צראית עיני הצ"ד, דיס לפעמים דאהבה או קורבה מציאה לידי מתנה ולא מפני טובת הנותן. ע"כ.

א"כ צניד"ד דהוה גלוי דעת אך לא היה תנאי והוה אומדנא דהתחייבותו היא על דעת לאסוף כספים צח"ל, והיה לו טוה"נ לעלמו, והתחייבות זו כל זמן שלא קבל תמורה הוה צגדר מתנה, יכול לומר קיס לי כה"א צרמ"א דדצריס שצלב הויין דצריס, וכיון שלא התקיימה הנסיעה לחו"ל צטלה התחייבותו.

ועוד נראה דאף דהיכא דאיכא אומדנא אמרינן דלאו כלום הוא דהוי דצצ"ל, מ"מ אס יש לו מיגו מהני האומדנא, כ"כ הצ"ח אצהע"ז סי' מצ ס"ק ג: פירוש היכא דשניהם מודים כתב צספר המלוות דחוששין לקדושין צעד אחד להצריכה גט וכו', וכתב עוד וז"ל: אצל אס יש הכחשה ציניהם לא כמ"ש הרצצ"א צאשה הטוענת דמשטה היתה. עכ"ל. מצואר דלאו דוקא כשמכחיש את העד לומר להד"ס מעולם לא קבלתי צקדושין וכו', אלא אפילו הוא אומר נתתי והיא אומרת קבלתי, אלא שטוענין שמעולם לא נתכוונו לקדושין שתהא לו לאשה צקדושין אלו, כי לא נתכוונה אלא להשטות צו, א"נ לשחוק והיתול צעלמא, צטענה זו נמי אינה מודה לעד קרינן ציה וכו', ומ"ש צתשובת מיימוני דזה שאומר שלא היה צלחצו אלא לשחוק ולהתלוץ, הויין דצריס שצלב ואינן דצריס, התם הוו שני עדים דכיון שאס היו מכחישים ואומרים להד"ס אין שומעין לו ה"ה צמאי דקאמר דכוונתו היתה לשחוק נמי אין שומעין לו, אצל צע"א כל שטוען טענה ואומרים שלא הוה שם קדושין היינו אינן מודים, ואין כאן קדושין כלל, וכך העליתי צתשובה (שו"ת הצ"ח סי' לז) הלכה למעשה. ע"כ. ובצ"מ שם ס"ק ד תמה על הצ"ח דאי דצצ"ל אינן דצריס מה מהני שהיה יכול להכחיש את העד ולומר להד"ס, סוף סוף הוה דצריס שצלב, ועיי' צ"ש שם ס"ק ו, ואצ"מ שם ס"ק ד. ובצער משפט סי' פז ס"ק כה הצ"ח דכן נראה מכנה"ג דאף אס לא התנה מפורש והוה דצריס שצלב אס יש לו מיגו נאמן והויין דצריס, והאריך שם לסתור דצריו.

וצניד"ד יש לג' מיגו שהיה יכול לומר להד"ס, דהרי אין שום מסמך וראיה להתחייבותו, ורק על פיו שהודה, ועל פי צ' שמסר גירסתו צצית הדין, והוא עד פסול שהרי הוא תוצעו על כספים שחייב לו, ועוד היה יכול לומר פרעתי, וא"כ, כיון שיש לו מיגו יכול לומר קיס לי כהצ"ח והכנה"ג דהיכא דיס לו מיגו מהני האומדנא והויין דצריס, וא"כ אי אפשר לחייב את ג', שהרי לטענתו לא נתקיים תנאו.

צ. ומש"כ ידידי האצ"ד שליט"א דהנאה זו דניחא ליה דליתעציד מלוא צממוניה הוה הנאה צמקום קנין, מהא דצכורות יח צ ובתוס' ד"ה אקנויי, ל"ע דזה קאי רק אליצא דרצי טרפון, אצל ר"ע פליג עליה וס"ל דלא אמרינן דניחא ליה וכו' צמקום פסידא, ואמרינן הממע"ה, והרא"ש סוף סי' ד, והרמב"ס צכורות פ"ה ה"ו, עיי' כ"מ שם, וש"ע יו"ד סי' ש"ז סעי' ג, עיי' ש"ך שם ס"ק א, כולם פסקו כר"ע ולא כרצי טרפון, ולא אמרינן דניחא ליה דליתעציד מלוא צממוניה צמקום פסידא דליהוי צמקום קנין.

והנה צפסחים ד צ איצעיא להו המשכיר צית לחצירו צחזקת צדוק ומלאו שאינו צדוק מהו, מי הוי כמקח

טעות או לא, ת"ש דאמר אציי לא מיבעיא באתרא דלא יהבי אגרא וצדקו דניחא ליה לאינש לקיומי מלוא בגופיה אלא אפילו באתרא דיהבי אגרא וצדקו, דניחא ליה לאינש לקיומי מלוא בממוניה. וצו"ע או"ח סי' תלז סעי' ג פסק דאמרינן דניחא ליה לאינש למיעבד מלוא בממוניה ולא הוה מקח טעות ואין לריך להחזיר הדמים, וצ"מ"א שם כתב ד"א דלריך להחזיר לו שכר הצדיקה הואיל והתנה בהדיא שיהיה צדוק. וצ"מ"א שם ס"ק ו פירש דהרמ"א ס"ל דרק אס אין לו היזק אמרינן ניחא ליה למיעבד מלוא בממוניה כגון לצרך על טלית שלו, אבל בחסרון כים לא. ועיי' צ"הגר"א שם וצ"מ"א שם. ועיי' ריטב"א צ"מ בט ב דהקשה אהא דאמרינן ס"ת אינכריכא ליה מהו דתימא ניחא ליה לאינש למיעבד מלוא בממוניה קמ"ל. והקשה הריטב"א מהא דפסחים הנ"ל עיי"ש. ותירץ צ"מ"א סי' יד ס"ק י דרק בהפסד מועט אמרינן ניחא ליה ולא בהפסד גדול, עיי"ש. מצואר דלהשתמש בחפץ חצירו דהוה הפסד מועט אמרינן ניחא ליה במקום הפסד מועט, אבל לא אמרינן דניחא ליה שיועיל במקום קנין.

ג. ומש"כ שמתחייב מדין קנין אודיתא לדעת קלוה"ח סי' מ ס"ק א, ל"ע דזה דוקא בעדים, אבל בהודה בינו לצין עלמו או אפילו בפני עדים ולא אמר אתם עדי לא מהני כלום, ועיי"ש דאף דבכל הקנינים לא איברי סהדי אלא לשקרי, היינו משום דנגמר בפני עלמו בלא עדים, אבל קנין אודיתא אינו נגמר אלא בפני עדים ואם לא אמר אתם עדי לאו כלום הוא, וכ"כ המהרש"א והמהר"ם צגיטין יג ב בתוד"ה גופא. וא"כ צניד"ד דלא היו עדים לא מועילה ההתחייבות משום קנין אודיתא אף לדעת קלוה"ח. ועיי"ש צנתה"מ דתמה על הקלוה"ח וס"ל דאודיתא מהני אף בלא עדים.

כל זה נראה לענ"ד מן הדין, אבל ראוי לאדם לעמוד בדיבורו והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו, וכבר הביא כל זה האצ"ד שליט"א, וכן מש"כ בשם האהבת חסד שה"ה הצטיח ממון לצורך מלוא, ולכן מן הראוי שיעמוד ג' בדיבורו.

יהושע ווייס.

הערה

א. לדעתו של ידידי הדיין הגר"י ווייס שליט"א שלא היתה כאן מעולם שותפות אלא התחייבות לאסוף כסף ולנדב ממנו לצורך המפעל, אין לורך לחדש שיש כאן אומדנא דמוכח שדינה כהנאי מפורש שלא התכוין להתחייב באופן שלא יוכל לנסוע לחו"ל לאסוף כסף, מכיון שלא היה כאן "מעשה" שצריך חידוש התורה שנהאי יכול לעקור אותו, אלא גמירות דעת של התחייבות, וזה אינו נחשב "מעשה", וגם בלי חידוש התורה של הנאי, אם היה גלוי דעת מלידו שאינו מתחייב אלא באופן זה ולא באופן אחר, אין כאן גמירות דעת של התחייבות. והדברים מוכרחים שאין לריך כאן לדיני הנאי, שאם כן, גם הנאי מפורש לא היה מועיל בו, שהרי גמירות דעת של התחייבות ליתא בשליחות, שלא שייך לשלוח אחר שיגמור דעתו במקומו, ומילתא דליתא בשליחות ליתא בהנאי, כמו שאמרו בכתובות עד א, וה"ה במקח וממכר, עיי' גליון השו"ע לרעק"א ריש סי' רח, אלא בע"כ לא לריך בזה להלכות הנאים, וסגי בגלוי דעת. ועיי' זכר טוב סי' ח אות ה.

אך לענ"ד היתה כאן שותפות גמורה, כיון שהרב ג' ראה להציג בעולם את המפעל "שלו" (ולא כסתם משולח של מוסד של אחר), וכדי לעקור את הסכס השותפות לריך הנאי מפורש או אומדנא דמוכח שדינו כהנאי, וכאן לא היה הנאי וגם לא אומדנא דמוכח.

ב. אמנם נכון שהקלוה"ח סובר לאודיתא אינו קונה אלא בפני עדים, וביאר בדו"ח רעק"א ב"מ מו א הטעם לדוקא בפני עדים דיכול לחובעו צ"ד עפ"י הודאתו ואינו יכול להכחישו מיקרי הודאה גמורה לקנות בו, אבל כשמודה שלא בעדים אין שייך הודאה לקנות בו כיון דאינו נתפס בהודאתו לגבות ממנו. אבל כבר הביא ידידי הדיין הגר"י ווייס שליט"א שהנתה"מ סי' מ סוף ס"ק א כתב דקנין אודיתא נגמר אף בלא עדים, וכ"כ הפנ"י ריש פירק הנושא שהובא בקלוה"ח שם, דגם בקנין

אודיתא אמרינן לא איברי סהדי אלא לסקרי, וביותר לפי מש"כ בשו"ת בית שלמה או"ח סי' עב ומהרש"ם ח"א סי' קלד, דאף לקא"ח דבעי עדים זה דוקא בלי קנין אחר, אבל כשיש קנין אחר, כמו שטר בכת"י, מהני גם מדין אודיתא, וכאן הרי היה "בההיא הנאה" של השתתפות במלואה, שלדעת חוס' בצכורות מהני במקום קנין, ועי' להלן בדברי ידדי הגרנ"ל מרמורשטיין שליט"א שכן פסקו כמה מהאחרונים להלכה.

א.ד.ל.

ג

ראיתי מש"כ ידידי האב"ד שליט"א והנני להעיר בזה כדלהלן:

א. בעיקר דברי התוס' בצכורות יח ב דכתבו דבההיא הנאה דמלואה גמר ומקני, כבר האריכו בזה האחרונים אם דצריהם להלכה, ועיי' שו"ת רעק"א סי' לו ד"ה ומדברי, שכתב דאפשר רק ללרף זאת כסניף. ולכאורה היה נראה דכל דצריהם הוא היכא דיש עליו חיוב של מלואה כמו בגמ' צכורות לפדות את הצכור, והוא חיוב ממוני, משא"כ היכא דליכא עליו חיובא, והמלואה אינה מלואה ממונית אלא שיש לה השלכות של ממון, כה"ג לא אמרינן בההיא הנאה דמלואה גמר ומקני.

ולפי"ז צניד"ד הרי המלואה אינה ממונית, ואף שיש מלואה לשמח חולים ויתומים [וצרמז"ס משמע דמלות צקור חולים הוא דרצנן], מ"מ אינה מלואה ממונית וגם לא מלואה חיובית, ובזה אפשר ללא מהני האי כלל. אולם מדברי האחרונים שהביא הגרנ"ל מרמורשטיין שליט"א להלן, משמע דנקטו דדברי התוס' בכל גווני מיירי.

עוד היה נראה לדון ולומר דכל זה כשרוצה לקיים המלואה גרידא, אבל ככה"ג דהשתעצדותו לאותה מלואה היא ללורך מטרה אחרת, והמלואה משמשת לו היכי תימלי לעסק או דבר אחר, שם סברת בההיא הנאה דמלואה אין לה תוקף. אולם גם בזה, מהאחרונים שדנו בזה לא משמע כן.

ואגב דאיירינן בדברי התוס', היה נ"ל בזה ליישב קושית בעל השמן רוקחצכורות שם מדברי התוס' צב"מ יא א וקדושין כו ב ממעשה דר"ג וזקנים שכתבו דהקנו המקום, והביאו בשם התוספתא שקבלו שכר זה מזה, ואמאי הולרך לזה ר"ג, נימא בההיא הנאה של המלואה הקנה להם ר"ג את המקום. והיה נראה בהקדם הא דאמרו בקדושין מא א מלואה זו יותר מצלוחו, ונסתפקתי להנך שיטות דקנין דרצנן מהני לדאורייתא אי יש עדיפות בעשיית מלואה בקנין שהוא דאורייתא על עשיה בקנין שהוא דרצנן, אף דמהני לדאורייתא, או דלמא אחר דמהני אין נפ"מ. וכמו כן יש להסתפק לענין לדיקה וכד' צדברים דמהני בלבו אי יש עדיפות שיוליא בשפתיו. ומעתה, אי נימא דעדיף, אי"כ אי"ש סתירת דברי התוס', דנהי דאמרינן בההיא הנאה דמלואה גמר ומקני ולא בעי קנין, מ"מ ר"ג רצה לעשות המלואה ע"י מעשה ולכן הקנה המקום ושכרו זה מזה. ודו"ק.

ב. צמה שכתב לדון אי הוה הכא אומדנא דמוכח לבטל השותפות, הנה אף דאומדנא אין מוליאין ממון, אף לא באומדנא דמוכח, נראה דכאן הוי אומדנא להחזיק, דהרי כל הרואה והשומע את הנתבע יווכח מיד שהנתבע מלד עלמו אין לו אפשרות לממן זאת, וכל כוונתו היתה שזה ישמש לו כאפשרות לגיוס כספים, ואפשרות זו מהמשתמע והמוכח אינה אלא צח"ל, וא"כ כשאפשרות זו נסתלקה, מהטעמים שהנתבע פירש והסביר בבית הדין, הוי אומדנא דמוכח דכלל זה לא נתחייב, וא"א לחייבו. וראה בשו"ת מהרי"ק שורש קכט, הוצאו דבריו בקובץ שעורים ח"ב סי' לח, דאף שאין הולכים בתר

אומדנא צדיני ממונות, מ"מ כל היכא שהמעשה מצורר אלל הדיינים אלל שאנו מסופקים בזכות הנותן או המוכר או המגרש אזלינן צתר אומדנא, עיי"ש. ונראה דכאן הוי אומדנא לפרש דעת הנתבע בהתחייבות שנתן, ואמדינן ליה שבלי אפשרות יליאה לחו"ל לא היה מתחייב, וכ"ש דהכא הוי להחזיק.

ומש"כ דהוי כשותפות, והתחלת השותפות היתה בשמחת החתונה שהתקיימה לאחר שהרצ ג' התחייב לממן את השמחות, הנה גם התובע צדצרו צצית הדין אמר שאין כוונתו לשותפות בהפעלת השמחה, אלל כעין הסכס שותפות, שהנתבע יליג את עלמו שיש לו קשר או התעסקות עם מפעל השמחה, ולנתבע תהיה אפשרות לגייס כספים לזה לצורך עלמו ותמורת זאת יפריש לו כספים לממן את ההוצאות של המפעל, ואף שבחו"ל יליג את עלמו כעומד צראש מפעל חסד, וכי מפעל זה הוא שלו, מ"מ מהות ההתחייבות כלפי התובע לא היתה של שותפות אלל אפשרות להשגת כספים וצתמורה לזה יממן את הפעולות, ולענ"ד אין לראות צזה שותפות.

ג. ומש"כ האצ"ד לדון מדין קנין אודיתא, הנה הקלוה"ח כתב דצעי צפני שניסולריך שיאמר אתם עדי, אמנס עיי נתה"מ שס דפליג עליה וס"ל דמהני אף צלא עדים, ועיי צמשוצב נתיבות מש"כ להשיב ולהלדיק דצרו. וראה שו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ג סי' קל שליין למהרש"א צתום' גיטין יד א דמשמע דצעי עדים, וכן לצ"י חו"מ סי' רנב צשס שו"ת הרשב"א, וגדולי תרומה שער מג ח"א צסופו.

ד. ומש"כ לחייבו מדין הוליא הולאות על פיו, נראה דכיון דיס אומדנא דכל התחייבותו היתה מותנית בצנסיעה לחו"ל, א"כ לא מיחשב כמוליא הולאות על פיו.

ה. אמנס מה שיש לדון צזה הוא שאחר מכן - כשצבר היה ידוע לנתבע שאינו נוסע לחו"ל - אמר הנתבע לתובע צפני צ' שיאמר לתובע ש"אני מתחייב לתת לו \$600 כהלואה אישית שלי", דזו התחייבות חדשה צלי קשר למה שהוסכס קודם, וא"כ הוי התחייבות לצדקה גרידא שהוא ישלם את ההוצאות של מעשי המלואה של שמחת חולים ויתומים, וחיוצ זה חל עליו צלי קשר לאפשרות הנסיעה לחו"ל. ואולי י"ל שהתחייבות זו קשורה להתחייבות הראשונה ותלויה צאפשרות של נסיעה צעתיד לחו"ל. ומכיון שזה ספק צהלכות לצדקה, אין צית הדין יכול לכופו לשלם, מ"מ מן הראוי שהנתבע יעשה צשבון הנפש שיש כאן חשש של צל יחל דצרו, וכן מולא שפתיך תשמור, ועליו להשתדל ככל יכולתו לשלם לנתבע.

ו. ומש"כ צשס האהצת חסד דגס מי שהצטיח מעות לצורך מלואה הרי הוא צכלל מחוסר אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו, ולכן צריך לפלותו עד שימחל לו, ודן אי יכול להשאל על נדרו דהוי כהקדש צטעות, הנה צניד"ד הלצ יודע אס לעקל או לעקלקלות - ראה סנהדרין כו א - ואס התחייבות זו היתה גס לצורך לצדקה וגס לעשיית ממון לעלמו, וכן אס היתה תלויה צנסיעה לחו"ל.

ז. ומש"כ ידידי הגר"י ווייס שליט"א דכיון שיש לו מיגו שהיה יכול לומר להד"ס מועיל גס דצריס צצלצ, לענ"ד יש לדון צזה, דהא יש תמונות שלולס שמתתף עם התובע צשמחת החתונה, וא"כ אינו יכול לומר להד"ס, ואף שיכול לטעון צצמקרה הופיע שס, י"ל דהוי צכלל מיגו דהעזה [וציותר שאפשר צצחורים שהשתתפו שס ודאי התענינו מה עושה שס הנתבע, ומן הסתם התובע סיפר להס, וא"כ אזיל ליה המיגו], וכן אע"פ צצ' הוא עד פסול משוס נוגע, מ"מ לא היה מעיו להכחישו צפניו, ואינו מיגו, עיי קלוה"ח סי' נח ס"ק ג צענין מיגו נגד ע"א.

ומש"כ הגרנ"ל מרמורשטיין שליט"א להלן צשס שו"ת להורות נתן ח"צ חו"מ סי' קא לגצי שותפות על שר

מלוא דיכול לחזור בו, ורק משום נדר מלוא חייב לשלם, ועוד, שאם הצטיח לחזור על הפתחים באנו לספיקו של המהרי"ק בשורש קלג בנודר לטרוח בגופו לצורך עני, דאף אם בנודר ליתן ממון לעני אסור לחזור בו, דלמא בזה שרריך לטרוח בגופו שרי, והוצא בגליון רעק"א בשו"ע יו"ד סי' רנח סעי' יב.

עיינתי בשו"ת להורות נתן ושם נשאל בענין אצרכים שלמדו כולל על סמך הצטחת ראש הכולל שיתן להם קילצתם כל חודש כנהוג, ואחר ז' חדשים לא שילם להם כלום ועזבו את הכולל, ותוצעים כעת קילצתם על אותם ז' חדשים, וראש הכולל טוען כי אינו חייב לשלם כלום מכיון שלא חל עליו חיוב כלל, ובפרט שאין הקומץ משציע את הארי ומה שצרכולתו לקבץ מנדיצים הוא נותן לאצרכים שעדיין לומדים, ובאות צ' שם כתב וז"ל: ברם בת"ח עני נהי דמדיני קנינים יכול חצירו לחזור בו מהצטחתו לפרנסו דאין הקנין חל וכנ"ל, מ"מ אינו יכול לחזור מדין נדר וכמבואר בשו"ע יו"ד סי' רנח סעי' יב: אמר ליתן לחצירו מתנה אם הוא עני הוי כנודר ללדקה ואסור לחזור בעיי"ש, וכן בשו"ע חו"מ סי' רמג סעי' ב וסי' רמט סעי' א ובסמ"ע שם ס"ק א. וכן בסי' פא סעי' א: מי שאמר לחתנו העשיר תלמד עם בנך ואני משלם לך פטור, כיון דלאו עני הוא, ובלא"ה חייב ללמוד עם בנו, יכול לומר משטה הייתי בך, וכתב בקלוה"ח שם ס"ק ג בשם תשו' מיימוני דבעני חייב ליתן מדין נדר עיי"ש, אולם כל זה כשאמר ליתן מתנה לעני מכספו, דאז נעשה כנדר, אבל בניד"ד שאין לראש הכולל ליתן מכספו אלא שהצטיח לחזור על פתחי נדיצים לטובת בני הכולל, באנו לספיקו של מהרי"ק שורש קלג היבא דאיכא טירחה דגופא אם הוי כנדר אפילו כשאמר לטרוח לטובת עני עיי"ש, וליין עליו בחי' רעק"א ליו"ד סי' רנח סעי' יב עיי"ש, ואף אם נימא דאיהו גופא חייב לחוש על הספק דשמא נתחייב מטעם נדר, מ"מ אין לדיין כח לכופו על זה. ע"כ. הנה מבואר מדבריו דהספק של המהרי"ק הוא כשנתחייב לטרוח בגופו אי הוי בכלל נדר לעני, ומשום כן כתב דראש הכולל לריך לחשוש על הספק שמא נדר הוא, ומ"מ אין לדיין לכופו על כך. והנה ז"ל המהרי"ק שם: ועל דבר ראובן שהצטיח שמעון להשתדל בעצורו חניס זולתי הוולאה, ואחר אשר הוליא"ה הלה את מעותיו והיה הדבר עומד להגמר חזר בו ראובן מדיבורו ואומר לו שלא יגמור אם לא יתן לו כך וכך, וכן עשה שמעון פייסו בממון כרלונו, ושם באו מעות ראובן ביד שמעון ורולה שמעון לעכצם באומרו כי שלא כדין הכריחו לפייסו בממון, האם יש לדמותו לההוא דשוכר עליהם או מטען דפרק האומנין בב"מ עה ב, לעני"ד אין נראה לדמותו כלל וכו', ואפילו אם שמעון זה עני ואמרינן גבי מתנה אני נותן לך דבעני נעשה נדר, אפשר דצכה"ג דאיכא טירחא דגופא דלא אמרינן דנעשה נדר אפילו בעני. עכ"ל המהרי"ק. הנה שפתיו ברור מללו דכל התחייבות ראובן היתה טירחא דגופא, ובזה נסתפק שמא כה"ג לא מיחשב כנדר אף בעני, אולם כשהתחייבות היא לשלם, אלא דהאפשרות לכך היא לכתת רגליו לבתי נדיצים, א"כ ההתחייבות היתה של ממון, והטירחה היא רק היכי תימלי לקיימה, ובזה שפיר י"ל דחייב לטרוח.

ולפי"ז גם בניד"ד התחייבותו של הנתבע היתה לממן את פעולותיו של התובע, והנסיעה והטירחה היו רק היכי תימלי לממון ההתחייבות, ובזה אי נימא דחייב לשלם ודאי חייב גם לטרוח, אלא דבזה גופא י"ל כמש"כ לעיל דכל ההתחייבות היתה תלויה באפשרות הנסיעה, וכיון שלא ילאה לפועל לא נתחייב.

ולמעשה נראה דאף דאין ביד צי"ד לכופו לשלם, מ"מ מן הראוי שאדם צמעמדו וביחוסו, מכיון שיש כאן ספק נדר מלוא, עליו להשתדל לפנות את התובע ולשלם לו את התחייבותו.

שמואל חיים דומב.

ד

נראה שיש כאן גדר של מכירת זכות, דהיינו זכות גזיה על שם המוסד בחו"ל, וזתמורה יתן תמיכה למפעל, נמלא דיש כאן מכירה שהרי קנה הזכות, ונתחייב לשלם, ומה שנאנס אח"כ שלא יכל לנסוע לחו"ל, אין זה משנה, ודמי לאדם שקנה משהו ואח"כ נאנס ואינו יכול להשתמש בהחפץ, ודאי משלם, כן הכא נמי.

וגם אם נימא שזה התחייבות רגילה, הלא מה שדנו הדיינים שליט"א לפוטרו מטעם אומדנא וכו', הלא ההתחייבות היתה לאסוף כסף ועל סמך זה הוליא אי מעות על פיו, וכי צערב שנתחייב ואח"כ העני פטור משלם? מזלו גרס, כן הכא נמי התחייב בגלל שחשב שיוכל לשלם ולצסוף נאנס, הלא הדבר דומה לתוס' כתובות מז דאין לטעון אונס כיון שהלד השני לא היה מסכים לזה, דהא הוא הפסיד והוליא מעות ע"י זה, וזה דומה למוכר פרה ומתה שחייב כמש"כ תוס' שם. ואיני מצין מה יש להאריך בדבר כה פשוט.

שמשון גרוסמן.

ה

כיון שג' הסכים "לקחת את העול" וגם ש"א' ימשיך בפעילות", ו"התחייבו לדאוג לתקליב" (מתוך פרוטוקול הדיון בצית הדין), הרי שג' נעשה כאומר לא' צמפורש תן מנה לבחורים המשמחים והתחייב אני לך, ולכן מיד כשהוליא אי את המעות ונתנס לבחורים נתחייב לו ג' מדין ערב, וא"כ גם אין לפוטרו משום מה שהיה בלבו, שהרי לא פירש צשעת התחייבותו, וכמו שכתב צשו"ע סי' רז סעי' ד, דהתחייבותו מדין ערב דמיא למכירה ולא למתנה, ועי' צשו"ת הרמ"א סי' לג צערב "דכל זמן שאין כאן אומדנא דמוכח איהו דאפסיד אנפשיה", ולפני זה כתב צטעס הדבר: ולא מהני מה שראובן אומר אילו ידעתי שלא חייב לו מממש לא הייתי ערב בכל זה, אינו אלא דברים שבלב ולא הו דברים, דא"כ כל ערב שבעולם יפטר באיזו טענה כל זמן שלא ציררו לפניו ענין העסק. וטעם זה שייך גם צניד"ד דהתחייבותו היתה מדין ערב, וצחיוצ מדין ערב אין חסרון משום דבר שאינו קלוצ שהרי חיוצו הוא צתמורה לממון שנתן לפלוני (עי' קלוא"ח סי' ס ס"ק צ, וכן הוא צנתה"מ).

עוד יש מקום לומר דג' התייחס צסיפורו (אם כי לא צמפורש) לא' כשליח מטעמו להפעיל את הצחורים, וא"כ חייב מדין שוכר את הפועל-קצלן צתשלום, ומיד אחר כל עבודה, וגם אפילו לפני שא' הוליא את המעות (עוד י"ל דג' שכר את אי' כקצלן המפעיל צחורים), אמנס כיון דצניד"ד אי' כבר הוליא את ה-600\$ א"כ סגי צחיוצ מדין ערב לחייב את ג'.

וכיון דצדיצורס קצעו ציניהם יחס של נתינה וצמורה (הולאות ותשלום), לכן לפי דיצורס אפשר לחייב משום התחייבות או מדין ערב או משום שוכר את הפועלים, אבל קנין שותפות (צין צנכסים צין צעמלס) שמצוסם על השקעה למען מטרה עתידית רוחנית או גשמית, והמטרה הזאת לא הוגדרה צדיצורס צשעת

ההתחייבות, עדיין יש להסתפק האם המטרה הזאת חלק מעלם ההתחייבות או דלמא אינו אלא רווח לדדי שאינו חלק מעלם הקנין, ובנידון של ספק יכול המוחזק לומר הממע"ה. ולכן נראה דנכון לחייבו משום שנתחייב מדין ערב וכאומר תן מנה וכו', וכנ"ל.

ובמה שכתב הגר"י ווייס שליט"א דצמקוס מיגו דצריס שכלב הוו דצריס, עפ"י הצ"ח באזהע"ז סי' מצ ס"ק ג, י"ל דשאני התם דהמיגו בא לצרר שהחלות לא חלה (משום שטוען משטה הייתי כך, וכמו שכתב החזו"א בשם אביו דעיקר החלות הוא בכוונתו), אבל הכא דאין המיגו בא לצרר למפרע, אלא דע"י המיגו רוצים ליצור דיצור של תנאי בחלות הקנין שכבר חל מאתמול, בזה גם הצ"ח מודה דמיגו שכוחו לצרר אין ביכולתו ליצור חלות למפרע. כך נראה בכוונת הצ"ח. ואע"פ שהאחרונים הביאו דבריו וכאילו המיגו עושה דצריס שכלב לדצריס, אבל הם תמהו וחלקו עליו.

טוביה גולדשמידט.

ו

א. בדין התחייבות תמורת הנאה של מלוא בלא קנין דלפי תירוצו אחד בתוס' בכורות יח ב ד"ה אקנויי, אליבא דר"ט, מהני, וכן בתוס' עירובין פ א ד"ה רב, אמנם כמה אחרונים כתבו שאינו להלכה, עיי' שמן רוקח על בכורות שם, ושו"ת אבני לך יו"ד סי' קלג בשם אמרי בינה למהר"ם א"ש, ושו"ת מהרש"ם ח"ג סי' שיח, ועיי' שו"ת רעק"א סי' לו ד"ה וכלענ"ד, ושד"ח מערכת די מינים כלל ג אות ו, -שלירפו סברא זו של התוס' בבכורות רק כסניף להתיר. ובחזו"א בכורות סי' יט אות יג כתב: ובנו"ב חו"מ סי' כה דעתו דגמר ומשעבד הוא תק"ח ולא מן הדין דלא מלינו הקנאה בלא קנין, ועיי' תשובות רעק"א סי' לו. ונראה דאין לנו בקיאות לדמות מילתא למילתא בסברת גמיר ומשעבד אלא במה שהוזכר בגמ' בהדיא, וכן איתא באצ"מ סי' ל ס"ק ג דמחמת שרואה לעשות מלוא מקנה בלא קנין, הרי שלא צרור ליה לומר כן בכל דוכתא, ורק היכא שאמרו כן להדיא.

ובמנ"ח מ' שלו מביא דצרי התוס' הנ"ל וכותב: חזינן היכי דאיכא מלוא נגמר הקנין בלא קנין, והוא חידוש גדול, ומביא דצרי האצ"מ הנ"ל, ומיישב דצרי הט"ז חו"מ סי' תלד גבי שליח שיכול לבטל והטעם כיון שרואה להפקיע עלמו מאיסור חמץ מסתמא נותן החמץ שלו צמתנה לשליח כדי שיוכל לבטל, ובמקור חיים הקשה עליו האיך קנה השליח שלא עשה שום קנין. הרי דהט"ז ס"ל כהתוס' דצמלוא אין לריך קנין משום חיבת המלוא. והמקור חיים חולק בזה, ועיי' שו"ת חבל יעקב ח"א סי' ו אות טו, ושו"ת שו"מ מהדורא רביעה סי' קפז, וזית רענן הלכה ג סי' ג, שתירצו הקושיא על הט"ז. ועיי' אגרות משה יו"ד ח"ד סי' לו שכתב כן להלכה לענין הסכס יששכר וזבולון.

ועוד יש לדון דבנידון דידן היתה ההתחייבות הראשונה בדבר שאינו קלוב שלדעת רוב הפוסקים אינה מועלת, וכתב הש"ך שא"א לומר בזה קיס לי כהרמב"ם דמהני (עיי' פס"ד ירושלים כרך י עמי רמו). אך י"ל כיון שהמתחייב קבל תמורה, היינו הנאה של המלוא, או ללורך עלמו, הרי צכה"ג כתב המשל"מ מכירה סוף פי"א, הוצא בקלוא"ח סי' ס ס"ק ב, וז"ל: ראיתי להרב בני שמואל סי' ל שסובר דע"כ לא

סבר הרמז"ס הכי אלא דמתחייב בדבר שאין לו קלצה בלא כסף ובלא מחיר, אך אם נתן לו שוה מה כדי שיתחייב בחוב זה אף שהוא בדבר שאינו קלוצ ס"ל להרצ הנזכר דחל החיוב, דאגב זוזי גמר ומשעבד נפשיה, ומעולם לא אמר הרמז"ס ז"ל אלא במתחייב בכדי. אמנם צריטצ"א ריש פרק הנושא כתב בדעת הרמז"ס דמיירי גם בפוסק לזון בת אשתו, ושם איכא שכר שנשאת לו האשה הזאת. ועוד מקשה דערב יוכיח שהלוהו זה על אמונתו ואפ"ה אומר רבינו ז"ל שאם ערב בדבר שאינו קלוצ פטור, אלא ודאי דלא שאני ליה למרן בין הא להא. ע"כ. ובתומים ס"י ס"ק ה' ר"ה בתחילה לומר דאף להרמז"ס אם מקבל תמורתו שפיר מתחייב, ומציא דצרי המשל"מ הנ"ל שמציא מדצרי הריטצ"א הנ"ל, ומסיק: מ"מ בטלה דעתי נגדס. ובפת"ש שם ס"ק ג' מציא מתשובות צ"ש האחרון ס"י ו' דאף דהמשל"מ דחה דצריו של הפני משה, מ"מ האו"ת כתב שכל חכמי פראג הסכימו לזה, יעווי"ש וולא הצנתי, דהרי בתומים כתב דבטלה דעתו נגד דעתם, ומה שמציא צ"ק י' דכן נעשה מעשה בהסכמת חכמי פראג זהו לפי ששם היה שטר חלי זכר שהיה כתוב להדיא בשטר שמתחייב ובקנין, וזאת מכיון שרוב פוסקים חולקים על הרמז"ס, וגם מלרף לזה מה שכתב בתומים דצכה"ג אף הרמז"ס מודה, אך על עלם דין המשל"מ אינו מצוחר שפסקו בזה דלא כוותיה), ומציא שם בפת"ש מתשובות בית אפרים חו"מ ס"י עה דכל צתי דינים שהיו בישראל פוסקים לחייב בדבר שאינו קלוצ וכו'.

ויש כאן עוד מקום לחייבו כפי שמציא בצכה"ג ס"י ס' הגצ"י אות לח בשם המהרי"ט בתשובה ח"א ס"י ס', ומהרדא"צ בתשובה כת"י ס"י קפג, שהמאמין את הצירו והמתחייב לפרוע לו כל מה שיאמר שחייב לו, חייב לשלם כל מה שיאמר שחייב לו, דבנאמנות אין חילוק בין דבר קלוצ לדבר שאינו קלוצ. ע"כ. וא"כ צניד"ד שהיה מצום על נאמנות נתחייב שפיר הרצ ג' לשלם אפילו בדבר שאינו קלוצ.

אמנם י"ל לאידך גיסא, דכיון שקבל הנאה ממי שנתחייב לו יש מקום לפטרו, כיון דצכה"ג הוה כמו ערב שכתב בשו"ע ס"י קלא סעי' יג מי שלא פירש קלצ הדבר שערב וכו' להרמז"ס אין זה הערב חייב כלום, והסמ"ע ס"ק כה כתב דאף להסוצרים דבהתחייבות דעלמא משתעבד אף בדבר שאינו קלוצ מ"מ בערבות אינו מתחייב, ואף שהש"ך חולק עליו, מ"מ כתבו הפוסקים דזהא יכול המוחזק לומר קיס לי כהסמ"ע. והגם שצו"ת מהר"י צן לב ח"א ס"י קטז כתב דע"כ לא קאמרי רבותיו של הרמז"ס אלא דוקא בההיא דהלכות מכירה משום דהתם לא הוה מילתא דערבות אלא מי שחייב עלמו בדבר שאינו קלוצ וכו', וטעמא הוה משום דכל מילתא דערבות הוה אסמכתא אלא דאמרינן דבההוא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה וכו', וטובל לומר דאלימא האי טעמא למימר דאפילו בדבר שאינו קלוצ גמר ומשעבד נפשיה, ואפשר שזאת היא סברת רבותיו של הרמז"ס, ולפיכך לא כתב הרמז"ס בהך דערבות וכן הורו רבותי וכו'. ומצוחר במהרי"צ"ל די"ל דאפילו להסוצרים כהרמז"ס דפוטר בהתחייבות סתם, מ"מ בדבר שאינו קלוצ חייב מכיון דערבות שהמלוה מוליא ממון על סמך נאמנות הערב, הנאת הנאמנות גורמת ויולרת גמירות דעת אלל הערב להתחייב ולהשתעבד אף על דבר שאינו קלוצ. וא"כ צניד"ד שיש לו הנאה, גמר ומתחייב אפילו בדבר שאין לו קלצה. אמנם הסמ"ע שאינו מחלק כנ"ל, חולק על המהרי"צ"ל, וא"כ א"א להוליא ממון צכה"ג. ומה עוד שהמהרי"צ"ל עלמו סוצר צח"א סו"ס יב, הוצא בש"ך, שהמוחזק יכול לומר קיס לי כהרמז"ס.

כל זאת ועוד. שהרי כתב הרעק"א בגליון השו"ע ס"י קלא סעי' יג משו"ת אהל יעקב דאם הערבות הוא

דבר דאינו מועיל רק בקנין, וצניד"ד שלא היה קנין, רק צההוא הנאה, שזה יש בכל ערב, א"כ לא נתחייב כאן כלל, וציותר לפי שיטת המהרש"ם הג"ל דהנחת מלוא לא נחשב לקנין.

ב. נראה דצניד"ד צעת ההתחייבות של הרב ג' היה צרור שהוא לא יתן זאת מכספו, שהרי א' ידע שאין לו אפשרות של מימון, אלא היה מדובר שהרב ג' יסע עם צ' לחו"ל לאיסוף כספים וכך יממן את הארגון, וכפי שנאמר בדיון שעשו פעילות וצא הרב ג' להטלס וכו', וצאס היה ההסכם שיממן זאת מכיסו למה לו התמונות. וא"כ אין ההתחייבות של הרב ג' אלא שילא לחו"ל לאסוף כספים עם צ', וכיון שצ' לא רולה כעת ללאת עמו, וכן הוא אנוס שהוא חולה צרגלו ואינו יכול ללאת צגופו, וכאן צארץ א' אינו מרשה לו לאסוף כסף, א"כ ההתחייבות צטלה, כפי שמלינו לגצי נדר ס' רכח סעי' מד שפסק צשו"ע: שנים שנדרו ללכת יחד לארץ ישראל תוך שני שנים והאחד מתעכב חצירו פטור, וצש"ך ס"ק ד כתב צין שהוא מתעכב כדין או שלא כדין חצירו פטור. הרי מכך שאס היה מדובר שיסע עם צ והלה אינו רולה נפטר גם הוא מנדרו, וממילא אין כאן נדר מלוא וגם ההתחייבות ללאת לחו"ל צטלה. וכ"כ התומים ס' יד ס"ק ז: אלא ודאי דיש חילוק כשמתחייב עלמו צהחלט צלי תליה צדעת אחר אז אפילו צאמירה צעלמא מהני, מכ"ש שטר, אצל כשמתחייב עלמו צדרך ספק ותולה צדעת אחרים, צו צעינן קנין גמור דדמיא לאסמכתא. ע"כ. וכאן לא היה קנין גמור, דצההיא הנאה אינו מצטל אסמכתא כמו כל ערב שלא צשעת מתן מעות צלריך קנין ואינו מועיל צההוא הנאה שהוא אדם מהימן.

ואף שלא היה צניד"ד תנאי מפורש כמשפטי התנאים שרק אס יאסוף כסף צחו"ל יממן את הפעילות, מ"מ כתב הנתה"מ ס' רז ס"ק א דדוקא אס אמר צלשון אס צעי משפטי התנאים, אצל אס אמר צלשון כשהיה וכו' לא צעי משפטי התנאים. ועי' כעיי"ז צשו"ת להורות נתן ח"ח ס' קכב.

ג. ומש"כ הגאב"ד שליט"א שכאן הוה כשותפות צמלות השמחה, וצכה"ג איכא צההוא הנאה ומתחייב גם צדשלצ"ל, הנה יש כאן שני ענינים צשותפות, הרוחני והגשמי. והנה צחלק הרוחני שרולה לקיים צזה מלוא, וא"כ הוה כמו כל שותפות יששכר וצבולון שכתבו הפוסקים דיכול צבולון להתחרט, ועי' שו"ת להורות נתן ח"צ חו"מ ס' קא דשותפות על שכר מלוא אינו חל ואפילו עשו קנין ויכול צבולון לחזור צו, ורק מטעם נדרי מלוא חייב צלסלס (וכאן צניד"ד מטעם צדקה אינו מחוייב, וכנ"ל), ועוד אס הצטיח לחזור על הפתחים צאנו לספיקו של המהרי"ק צשורש קלג צנודר לטרוח צגופו לצורך עני דאף דצנודר ליתן ממון לעני אסור לחזור צו, דלמא צזה צלריך לטרוח צגופו שרי, ועי' גליון השו"ע לרעק"א יו"ד סעי' רכח סעי' יצ, עיי"ש.

ואפילו למה שכתב צאגרות משה יו"ד ח"ד ס' לו שעסק יששכר וצבולון הוה כקנין גמור, ואף לשיטת הרמב"ם שלוחין ריש פ"ד שותפין לריכין קנין הכא מודה דחל אף צלא קנין, דצההיא הנאה וחציבות שיש לצבולון חלק צלימוד התורה ושכרה גמר ומקני ליששכר חלק צמה שירויח, וכמו כן יששכר צההיא הנאה שע"י הספקת צבולון יכול הוא לעסוק צתורה גמר ומקני לצבולון חלק צשכר תורתו, ואין זה דשלצ"ל דכל אחד משעבד גופו להעמיד את חלקו וחל אף צלא שום קנין מהטעם הנזכר, יעוי"ש צאריכות, אמנס זה רק כשעסק השותפות נעשה לפי תנאיו דכל אחד נותן חלי ממש מרווחיו וזה מתורתו, כי אס רק חלק מהשכר או שאינו מפרנסו לגמרי צכה"ג ליכא כלל שותפות דיששכר וצבולון, וא"כ צניד"ד שלא היה השותפות צעינן זה לא נחשב כלל כשותפות.

ולענין החלק הגשמי בשותפות, שאי לריך להתעסק ולהוליא הולאות והרצ ג' לריך להציא לו המימון, הרי כתב בתשובות החדשות לרעק"א סי' לז: ולדינא אף דפסטא דהשו"ע מורה דאינו יכול לחזור תוך הזמן ולריכס לעסוק בשותפות, מ"מ הא הטור כתב צדעת רבינו ישעיה דשותפים יכולים לחזור תוך הזמן וכן דעת הנ"י וכו', וא"כ לכאורה הדין דאינו יכול לכופו לעסוק בשותפות דיכול לומר קיס לי כהנ"י ורבינו ישעיה. ע"כ. וכ"כ בשו"ת שיבת ליון סי' קו, הוצא צפת"ש סי' קעו ס"ק א, דאם רק אחד מהשותפין התחיל לעבוד והשני עדיין לא, יכול לחזור צו מהשותפות, וכיון שכאן הרצ ג' עדיין לא התחיל באסיפת הכספים שפיר יכול לחזור צו מהשותפות. וכן לפי מש"כ הנתה"מ סי' קעו ס"ק לב דאם א' אינו רולה להתעסק יכול השותף השני לכופו לשכור אחר במקומו, לצד אם חלה ונאנס דאז אינו יכול לכופו. וא"כ צניד"ד נראה דהוה כמו חלה ונאנס אינו יכול לכופו להמשיך בשותפות.

ובלא"ה נראה דצניד"ד לא שייך ענין שותפות, דשותפות היינו כששני אנשים משתתפים יחד בעסק או באומנות או בכל ענין, והמה שותפים באיזה דבר שהם צעה"צ על הדבר, והתולאה מכך הוא שזה צין לרווח וצין להפסד, שאם העסק ירויח ירוויחו שניהם מכך ואם יפסיד יפסידו שניהם. וצניד"ד באיזה דבר הם שותפים, והרי אם הארגון יקבל תרומה גדולה, שלא באמצעות ג', לא יוכל ג' לבקש חלק מאותה תרומה מפני שיש לו חלק בעסק, ולכל היותר הרי הוא פועל של א' להשיג לו מימון, ואין לו שום שותפות בעסק.

ד. אמנם לכאורה יש לחייבו מדין מוליא הולאות על פיו, כפי שכתב הגאצ"ד שליט"א, ואין לטעון ולומר דכאן היה אנום שאינו יכול לילך לאסוף כספים, וצכה"ג מלינו דאינו חייב על גרמי, כפי שמציא הפת"ש סי' יד ס"ק טו, וכן בקלוה"ח סי' רז ס"ק ד, דהתם היה אנום בעלם ההתחייבות, והיינו שהוא אמר לו לך ותוליא הולאות ואני אבוא אחרריך וצמילא יהיו ההולאות מולדקות, אך באם לבסוף נאנס ולא יכל להגיע צכה"ג אמרינן כיון דהוי גרמי באנום פטור. אמנם צניד"ד האנום לא היה בעלם ההתחייבות אלא אח"כ קרה לו אנום שאינו יכול לשלם הכסף שנתחייב, צכה"ג שפיר יש לחייבו.

אמנם לפי דברי הקהלות יעקב צ"מ סוף סי' מז, שהציא הגאצ"ד שליט"א, שהוא סובר דצוהוליא הולאות על פיו הוא מדין ערב, יש לפוטרו הכא כפי שהבאנו לעיל דהוה ערב צדצר שאינו קלוצ, אך לפי משמעות כל הפוסקים לא משמע הכי אלא דזה התחייבות מדין גרמי.

אך נראה דצניד"ד אינו שייך להגדרה של מוליא הולאות על פיו, דהנה ישנה התחייבות, ויש מוליא הולאות על פיו בלא התחייבות, כמו לך ואני אבוא אחרריך, או כמו האומר לאומן עשה לי כלי, וכל הדוגמאות שמלינו שמחייבים מחמת מוליא הולאות על פיו, שם לא היתה התחייבות על תשלום ממון על כך, ורק חייב משום שההוא סמך עליו וגרם לו נזק, ולכן חייב מדינא דגרמי. אך באם היתה התחייבות לתשלום הרי שהוא חייב מחמת ההתחייבות, ובאם ההתחייבות אינה מחייבת, כמו צדצר שאינו קלוצ, או שלא היה קנין, לא חלה ההתחייבות, ואף שיתכן שהוליא הלה הולאות על סמך ההתחייבות, מ"מ פטור המתחייב, כמו ערב שלא צשעת מתן מעות אף שאמר ההוא תן לו ואני אתן לך, כיון שלא היה קנין לא נחשב ערב, והוא פטור אף שהמלוה הוליא הולאות על פיו. ולפיכך צניד"ד כיון שהיתה כאן התחייבות על תשלום, והתחייבות לא חלה כיון שלא היה קלוצ והיה על דבר שלא צא לעולם בלא קנין, א"א לחייבו מטעם מוליא הולאות על פיו.

ומה שאמר הרב ג' בפעם השני שלוקח זאת כהלואה אישית, הרי כתב בשו"ע סי' ס ע"י ו' דהאומר חייב אני לך מנה וכו' חייב והוא דקנו מיניה, וכאן בניד"ד הרי כתבנו שלא היה קנין, וציותר לפי מש"כ בקל"ה"ח סי' מ ס"ק א' דצתחייבות חדשה מוכרח להיות קנין, וכמו כן לפי שיטת הש"ך סי' פא ס"ק נ ושער משפט ס"ק יב דלריך להיות אתם עדי אף היכי דלא שייך טענת השטאה ושלא להשביע, יעוי"ש, ובשעת ההתחייבות השניה כבר לא שייך הגאח מלוה, שהרי היה כבר לאחר מעשה.

ובמה שכתב הגר"ש"ח דומצ שליט"א באות ד' דכיון דיט אומדנא דכל ההתחייבות היתה מותנית בצנטיעה לחו"ל לא מיחשב למוציא הוצאות על פיו, לא הצנתי כלל, דמה הקשר בין זה לזה, דצמוציא הוצאות על פיו כאמור מתחייב מכיון שהוא הזיק לו ומה יש לאומדנא איך שישלם זאת לחיוב של מזיק.

ומש"כ הגר"ש גרוסמן שליט"א דיט כאן גדר של מכירת זכות, לא הצנתי כלל, דהרי זה דבר שאין בו ממש שא"א למכור (וגם לא היה כאן שום קנין). וראה כמה נתחצט הנו"צ שהוצא צפת"ש סי' ריב, צנוגע לזכות לדור צעיר האיד מועיל צזה מכירה, ומסיק דזה הוי רק מכח סיטומתא והמנהג, וכאן פשוט שאין מנהג על כך.

ומש"כ שזה מדין ערב, הרי כבר כתבנו שיש כאן ערבות על דבר שאינו קלוצ שיכול לומר קיים לי ואינו מתחייב.

ה. ועיי' שו"ת להורות נתן ח"ה סי' קכב אות ח שהציא משו"ת התשצ"ן ח"א סי' לד צמי שקבל עליו שלא ליטא אשה על אשתו, דנהי דקנין דצרים לא הוי קנין, וזה הוי קנין דצרים, מ"מ יש צו משום והן שלך לדק שיהא הן שלך לדק, דשארית ישראל לא יעשו עולה וגו'. ובצ"ז יו"ד סי' רסד ס"ק ה מצואר צסס צ"י דהעובר על שארית ישראל וגו' מותר לקרותו רשע, ובספר משפט שלום סי' רג ע"י א' הציא משו"ת תועפות ראס סי' ו' דגם צקנין דצרים חייב לקבל מי שפרע, והמהרש"ס כתב עליו ול"ע. וסייס שס דאס ע"י הצטחתו גרס הפסד ממון לחצירו אף דהוי רק קנין דצרים וא"א לכופו לקיימו, מ"מ הרי עשה עוולה לחצירו צמה שלא קיים הצטחתו, עיי"ש.

נפתלי צבי מרמורשטיין.

הערה

לענ"ד למרות שהרב ג' לא היה אמור לקבל מא' כסף אס יקבל תרומות למפעלו, מ"מ יש לו דין שותף משום שכוונתו היתה לקחת לעצמו את כל הכסף שיאסוף עבור המפעל ולתת לא' רק את הוצאותיו, וגם היה לו שותפות צמולה, ואף אס השותף שתפקידו היה לאסוף כסף, טרם התחיל באסיפת הכספים צפועל, כיון שהשותף "הפעיל" התחיל בעבודתו לפי הסכס השותפות, נחשב הדבר שכבר התחילה השותפות, עיי' פס"ד ירושלים כרך ח עמ' רסח, ואף אס נאמר שיכול לחזור צו מהשותפות, מ"מ כל זמן שלא חזר צו חייב בחיובי השותפות, וכאן התציעה היתה על הזמן שלפני שחזר צו. ועיי' נה"מ סי' קעו ס"ק א': כיון דנשתתפו לקנות סחורה פלוגית ואמרו זל"ז שקנו סחורה פלוגית על שותפות, מהיכי תיתי יגרע משליח דעלמא וכו'.

א.ד.ל.

פסק דין (עפ"י דעת הרוב)

אף שבית הדין אינו כופה את הרב ג' לשלם, מ"מ מן הראוי שאדם במעמדו וביחוסו יעמוד בדבורו ועליו להשתדל ולשלם לא' את התחייבותו, מכיון שיש כאן ספק נדר מצוה.

(-) שמואל חיים דומב

(-) יהושע ווייס

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד